

(P-O2) ORTAÖĞRETİM OKULLARINDAKİ ÖĞRENCİLERİN ALKOLLÜ MADDE KULLANIMI ORANLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Engin Karadağ

Yeditepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi
karadag1981@mynet.com

Ülkemizde madde bağımlılığı yeni bir sorun olmasına rağmen, çok hızlı artış göstermektedir. Ülkemizde yapılan araştırmalar bu görüşü desteklemektedir. 1991 yılında İstanbul lise gençliği ile yapılan çalışmalarda yaşam boyu herhangi bir maddeyi kullanım oranı %3 civarında iken bu oran 1995 yılında yapılan bir çalışmada %7' ye kadar çıkmıştır. Yine 1995 yılında Sağlık Bakanlığının tüm Türkiye'yi kapsayan çalışmaların da sorunun %3' ler civarında olduğu gözlenmiştir. Ancak tüm bu oranlara rağmen Türkiye'de madde bağımlılığı sorununun diğer Avrupa ülkeleri ve Amerika Birleşik Devletleri ile kıyaslandığında düşük düzeyde olduğu söylenebilir. Ancak artış hızı önemli boyutlardadır. Madde Bağımlılığı Ruhsal yaşantılarımızı etkileyen maddelerin kullanılması insanlık tarihi kadar eskidir. İlkel insanlar bu tür maddeleri dini törenlerde, büyücülükte kullanmışlardır. Rauwolfia alkaloidlerinin elde edildiği bitki ve koka yaprakları bu tür maddelerin en eskilerindedir. Haşhaş üretimi ve bundan afyon üretimi ise MÖ 4000 yıllarında, Sümerlere dayanır. Eski Mısırlılara ait belgelerde çok sayıda madde ve ilaç adı yer almaktadır. Afyonun akıl hastalarında kullanım bozuklukları kadın ve erkekte, tüm ırk ve her sosyoekonomik düzeyde, her etnik ve coğrafi grupta izlenmektedir (1). Afyon ve benzeri maddelerin ruhsal bozukluklar üzerine etkilerinin bilimsel olarak ortaya atılmasından sonra 1821 yıllarında Thomas de Quincey 'Bir İngiliz Afyonkeşinin İtirafı', 1895 de J.J. Mareau de Tour'un 'Haşış ve Ruhsal Anormallik' ve 1860'da Charles Baudelaire 'Yapay Cennet' adlı yazılarını yazmışlardır (2). Ergenlik Dönemi Ergenlik on üç yaşlarında başlayan ve yirmi yaşlarına kadar devam ettiği kabul edilen cinsel, fizyolojik ve bilişsel yönden olgunlaşma süreci olarak adlandırılabilir. Ergenlik öncesi dönemde, kız veya erkek çocukta birtakım değişiklikler başlar. Bunlar bazı bölgelerin kılınması, göğüslerin çıkması, erkek çocuklarda ses değişikliği, hormonal değişiklikler, boyun uzaması, kilo almak gibidir. Kız çocuklarının "ay" hali, erkek çocuklarının "gece boşalması" cinsel yönden olgunlaştıklarının ifadesidir. İlkel toplumlarda çocukluktan ergenliğe, yetişkinliğe geçiş törenleri ile yapılır. Bu törenden sonra genç, yetişkinin tüm hak ve sorumluluklarını alır. Toplumumuzda ergeni çeşitli açılardan ele alırsak, bu döneme şöyle yaklaşabiliriz. Ergen hızla değişen, gelişen vücuduyla tanışıp onu kabullenmek durumundadır. Bilindiği gibi eller ayaklar diğer organlara göre daha önce büyüyen organlardır. Genç elini ayağını kullanmayı beceremez. Olmadık sakarlıklar yapar, beceriksiz duruma düşer, mahcup olur. Kızlar büyüyen göğüslerini kapatmaya çalışıp, kambur görünmeye başlarlar. Erkekler konuşurken, aniden çatallaşan sesleri ile baş etmeye çalışırlar. Günümüzde özellikle medya tarafından "ideal kadın ve erkek tipleri" sunulduğundan benlik algısında sorunlar çıkabilir. Ergenlikte genç kendisini spot lambalarının altında hisseder. İzlendiğini, hakkında konuşulduğunu varsayar. Bu konuda kendini yeterince güzel, yakışıklı, ince uzun bulmayabilir. Bu durum onda kaygı yaratabilir. Endişe kaynağı olabilir. Gelişen ve olgunlaşan cinsel gelişimin toplumsal olarak kendilerine verilen rolü taşımaları beklenir. Ergenin içinde yaşadığı aile ortamında annenin kız evlada, babanın da oğluna model olması görülür. Ergenlikte arkadaşlık ve dostluk ön plana çıkar. Genç arkadaş çevresi içinde varolur. Kendi değer yargılarını oluşturmak ister. Grubun içinde, arkadaş çevresinde kendisini rahat hisseden genç, toplum tarafından anlaşılmadığını, yargılandığını kabul görmediğini varsayar. Ergen bütün "korkular", "zalim dünya", "anlamayan dünya" ile düş kurma yoluyla başa çıkmaya çalışır. Bazı psikologlar bunun uyumu güçleştirdiğini ileri sürerken, bazıları da çözümsüzlüğü görmekte yardımcı olacağını kabul ederler.(3,4) Risk Altındaki Gençler Tüm ergenlerin uyuşturucu madde kullanmaya başlama riski vardır. İradesizlik, kişilik zayıflığı vb. madde kullanmak için mutlak etkenler değildir. Ancak madde kullanmaya başlayan gençlerde ortak bazı özellikler dikkati çekmiştir. Bu özelliklerin saptandığı gençler daha dikkatle izlenmiştir. Uyuşturucu ile ilgili eğitimlerde bu gençlere daha fazla önem verilmelidir. Risk

altında bulunduğu varsayılan ergenlerin özellikleri aşağıda yer almıştır. 1. Ani tepkiler veren 2. Saldırgan ya da asi davranışları olan 3. Her şeyi reddeden 4. Davranış bozukluğu gösteren 5. Aykırı davranışlar içinde bulunan 6. Erken yaşlarda davranış problemleri olan 7. Çabuk heyecanlanan 8. İçe dönük olan 9. İtaatkâr olan 10. Yaşitlarından aşırı etkilenen Gencin aile yapısı özellikleri de risk etkenlerini belirlemeye yarayabilir. Çünkü uyuşturucu madde kullanan gençlerin ailelerinde benzer bazı özellikler bulunmuştur. Saptanan aile özellikleri şunlardır: 1. Parçalanmış, boşanmış aile 2. Ebeveynlerin birinin kaybı 3. Aile içinde uyuşturucu madde kullanan bir üyenin varlığı 4. Aile içi iletişim eksikliği 5. Baskıcı ve ilgisiz aile 6. Aile içinde gencin özdeşim kurabileceği bir bireyin olmaması 7. Aşırı koruyucu, kollayıcı aile Sigara ve alkol kullanan gençlerin, bu maddeleri kullanmayan gençlere göre daha yüksek oranda uyuşturucu maddeleri kullandığı gözlenmiştir. Çünkü sigara ve alkol kullanan gençler uyuşturucu maddeyi daha düşük oranda tehlikeli olarak değerlendirmekte ve diğer maddeleri kullanmaya daha istekli davranmaktadırlar. Ayrıca bu öğrenciler sigara ve alkol kullandıkları için çevreleri ile daha çok çatışma ve sorun yaşarlar ki, bu da onları diğer maddeleri kullanmaya iten önemli bir etken olarak değerlendirilebilir(4). Alkol Tipi Bağımlılık Alkol bağımlılığı ve alkol kötü kullanımı alkolle aşırı uğraş ve insan sağlığına olumsuz etkileri, birlikte olan süregelen patolojik davranış bozukluğu ile belirli durumları tanımlar. Alkolizm tanısı için görüş birliği yoktur. Tanımlamanın sosyal normlarla ilişkisi vardır. Sosyal normlara uymayan bir şekilde alkol alımı alkolizm tanımına girmektedir. Alkole bağlı sağlık sorunları ve sosyal ilişkilerin kopması tanıda önem taşır(1). Alkolizm sözcüğünü ilk kez kullanan, olağan sarhoşluğu, delirium tremensi ve kronik alkolizmi tanımlayan Stokholm üniversitesi profesörlerinden Magnus Hus (1851) olmuştur. Mark Keller'e göre: "alkolizm kronik bir davranış bozukluğudur. Bozuk bir beslenme düzeni ile birlikte, kişinin bedensel, ruhsal ve toplumsal sağlığı bozulur"(5). Dünya sağlık örgütü alkolizmi şöyle tanımlar: "bireyin beden ve ruh sağlığını, kişiler arası ilişkilerini, ekonomik ve sosyal işlevlerini farkedilir derecede bozabilecek kadar aşırı miktarda alkol alması halidir(6). Alkolik ise: "içkinin işine engel olduğunu değil, işinin içki içmesine engel olduğunu düşünmeye başlayan kişidir"(5). Bu araştırma tanımlayıcı tipte bir araştırmadır. Araştırma Kadıköy bölgesindeki Liselerde yapılmıştır. Örneklem seçiminde rasgele örnekleme ve orantılı tabakalı örnekleme yöntemleri kullanılmıştır. Araştırmamızdaki elde edilen bulguların toplanması için çalışmaya katılan bütün öğrencilere anket uygulanmıştır. Anket soruları Amatem'in 1996 yılı mayıs ayında düzenlediği uyuşturucu maddeler ve bağımlılık gençlik anketinden alınmış ve tekrar düzenlenmiştir. Ankette yer alan tüm sorular için frekans ve yüzdelik tablosu oluşturulmuştur. Alkol kullanımıyla ilişkisi olduğu düşünülen özellikler için Fisher'in χ^2 si ve Kruskal-Wallis'in χ^2 si uygulanarak çıkan sonuçlara göre önerilerde bulunulmuştur.

KAYNAKLAR

1. Yüksel, N. (1995), Ruhsal Hastalıklar, Hatipoğlu Yayınları, Ankara.
2. Çifter, İ. (1986), Psikiyatri, Şenal Basımevi, İstanbul.
3. Kulaksızoğlu, A. (1998), Ergenlik Psikolojisi, Remzi Kitabevi, İstanbul.
4. Amatem, (1997), Özel Okullar Derneği Uyuşturucu Maddeler Ve Bağımlılık Eğitim Paketi Eğitici Kılavuzu, İstanbul Ticaret Odası Basımı, İstanbul.
5. Öztürk, O. (1983), Ruh Sağlığı Ve Hastalıkları, Metaksan, Ankara.
6. Demir, Y. Ve Pektekin Ç. (1993), Alkolizm Ve Hemşirelik Yaklaşımı, Eskişehir.